

suvremenoj Sloveniji, a u drugom pokušava izraditi teorijske pretpostavke mogućih političkih intervencija usmjerenih ka promjeni sadašnjeg stanja.

Peter Mlakar objašnjava uzroke i polazišta ideologije *punka* u članku *Princip svjetonazora punka*.

Marjan Ogrinc u zaključnom prilogu prvog dijela zbornika pod naslovom *Nije nam do toga da postanemo historija* donosi kratku povijest *punka* u Sloveniji i prijedloge za njegovo daljnje istraživanje. *Punk* je, zaključuje autor, dao neprocjenjiv doprinos stvaralačkom razvoju domaće popularne glazbe kao značajnog elementa suvremene slovenske kulture. Kao potkultura je angažiran, kritičan i djelatan odnos spram društvene stvarnosti proširio među velikim dijelom nekonformistične omladine. Time nadilazi domet studentskog pokreta 1968-72. ograničenog na buduće intelektualce. Konačno, *punk* u Sloveniji simbolizira sve rasprostranjenije angažirano i kritičko razmišljanje o postojećim društvenim odnosima i mogućnostima njihova mijenjanja.

Knjiga *Punk pod Slovencima* mogla bi kao informacija o suvremenim domaćim kulturnim pojavama zanimati i one etnologe koji neće istraživati *punk*, niti koju drugu omladinsku potkulturu. Naime, četiri petine knjige čini raznovrsna, savjesno prikupljena i sustavno organizirana građa o *punku* u Sloveniji. To su članci i dokumentacija o *punku* iz tiska (uglavnom slovenskog), tekstovi čitani u programima "Radio Študenta", popis *punk* koncerata u Ljubljani, te popis produkcije magnetofonskih kazeta, publikacija i multimedijских projekata ljubljanskog Študentskog kulturnog centra od 1981. do 1984. Uz to su objavljeni i rezultati ankete provedene povodom ove knjige, nekoliko već objavljivanih intervju, memoarski dokumentarni zapisi nosilaca slovenskog *punka* uglavnom napisani za ovu knjigu. Napokon, sakupljen je ovdje niz grafita pohranjenih "na fotografijama ili u kolektivnom pamćenju", kako kažu priređivači.

Ne samo zbog nemogućnosti vizualnog prenošenja grafičnog slikarstva: šteta je što ova dobro koncipirana knjiga - najvjerojatnije zbog pomanjkanja sredstava - nema i

fotografija koje bi do kraja upotpunile njezinu dokumentarnost.

MAJA POVRZANOVIĆ

Probleme der Gegenwartsvolkskunde, Referate der Österreichischen Volkskundetagung 1983 in Mattersburg (Burgenland), Klaus Beitzl (Hrsg.). Selbstverlag des Vereins für Volkskunde, Wien 1985, 353 str.

U zborniku *Problemi etnologije sadašnjosti* objavljeni su referati sa savjetovanja koje je austrijsko Etnološko društvo u suradnji s Institutom za etnologiju suvremenosti Austrijske akademije znanosti i Austrijskim stručnim etnološkim savezom organiziralo u Mattersburgu 1983. godine.

Iz predgovora Klause Beitzla, direktora Instituta za etnologiju suvremenosti i urednika ovog zbornika, saznajemo da je savjetovanje bilo "otvoreno" različitim temama i pristupima, sukladno interesima onih etnologa koji istražuju suvremene kulturne pojave. U Austriji je to područje još relativno novo i nije dovoljno istraživano. Zato su i radovi na savjetovanju češće postavljali pitanja nego odgovarali na njih, određujući probleme kojima bi tek trebala uslijediti tumačenja.

Klaus Beitzl (Beč) u referatu *Etnologija sadašnjosti - polje rada i metode* donosi pregled tokom historije etnologije mijenjanog odnosa istraživanja prošlosti i istraživanja suvremenih kulturnih pojava. Skreće pažnju na razvoj etnologije u Francuskoj, napose na Arnolda van Gennepa kojega je zanimala vlastita suvremenost. Izlaže i pristup Hermanna Bausingera. U poglavlju o metodama Beitzl prikazuje rezultate kartografske metode na primjeru istraživanja pokladnih običaja u Austriji. Govori i o metodi analize sadržaja, posebno sadržaja dnevnih novina u okviru etnološkog interesa za običaje.

Beitzl prihvaća određenje "etnologije sadašnjosti" Leopolda Schmidta prema kojemu početak "sadašnjosti" započinje s korjenitim preobražajima seljačkog svijeta u prvoj polovici 20. stoljeća. Ako bismo i mogli

prihvatiti ovo određenje sadašnjosti za etnologue koji djeluju u drugoj polovici 20. stoljeća, ono nije dovoljno za određenje jedne etnološke (pod)discipline, a čini se i pogrešnim kriterijem takvoga određenja. Valja imati na umu da se nespretan i nejasan pojam "etnologija sadašnjosti" pojavio među etnolozima njemačkog govornog područja u funkciji manifestnog suprotstavljanja etnološkoj tradiciji koja se bavila idealiziranom slikom prošlosti seljačke kulture zanemarujući povijesnost kulturnih pojava, pa tako i oblike i značenja onih pojava kojih su sami etnolozi bili nosioci ili svjedoci. Nastanak pojma "etnologija sadašnjosti" može se dakle objasniti pomoću potrebe za afirmacijom novog pristupa unutar etnološke tradicije koja je i u Jugoslaviji sve do nedavno bila dominantna. No, to objašnjenje ne opravdava inzistiranje na njegovoj upotrebi. Za etnologa koji je, istražujući krajem 20. stoljeća bilo koje područje i zanimajući se za bilo koji njegov povijesni trenutak, svjestan da uvijek zahvaća (samo) jedan dio povijesnog procesa, odvajanje "etnologije sadašnjosti" od "etnologije prošlosti" postaje besmisleno. Zato smatramo da o "etnologiji sadašnjosti" ne valja razmišljati kao o nekoj posebnoj etnološkoj disciplini. Naziv "etnologija sadašnjosti" prihvaćamo samo kao oznaku za nastojanja nama suvremenih evropskih etnologa koji kritički prevrednuju baštinstvene znanstvene tradicije čija je usmjerenost ka prošlosti isključivala sadašnjost kao mogući predmet etnološkog istraživanja. Zajednički nazivnik tih nastojanja bio bi po našem sudu (novi) odnos etnologa prema vremenu, a u skladu s time i novi ciljevi i sadržaji etnoloških istraživanja.

Reimund Kvidelanda (Bergen) daje informativni uvid u *Tendencije etnologije sadašnjosti u Skandinaviji*. Za razliku od većine drugih autora priloga u ovom zborniku, on se programatski zalaže za "etnologiju sadašnjosti" kakvom se bavi dio švedskih etnologa. Oni su aktivni u rješavanju suvremenih društvenih problema, sudjeluju u formiranju političkih odluka, ali i preispituju njihove kulturne posljedice. Naravno, pri tome ostaje otvoreno pitanje o mogućnosti manipulacija etnolozima i rezultatima etnoloških istraživanja, dakle pitanje o društvenoj moći.

Martin Scharfe (Tübingen) u radu *Ka narodnoj kulturi ulice* izlaže svoj nacrt istraživanja današnje kulture uličnog života koji uključuje i historijsku analizu. Postavljajući originalnu historijsku tipologiju kulture ulice određuje tri osnovna načina korištenja otvorenog uličnog prostora. Prvi je izvorno prisvajanje uličnog prostora za rad i dokolicu - za proizvodne djelatnosti, ali i za šetanje, besposličarenje, promatranje, zabavu, igru. U slijedećim historijskim tipovima kulture ulice razdvojene su sfera rada i sfera dokolice. Drugi je način korištenja uličnog prostora - cesta kao faktor ubrzanja obrtanja kapitala, a treći - ulica kao životni prostor kolektiva, kao mjesto slavlja, procesija, uličnog teatra, demonstracija, sukoba... Autor nas uvjerava da bi empirijska provjera ove tipologije mogla uroditi vrlo zanimljivim, složenim i značajnim etnološkim spoznajama. U svakom slučaju, dokazala bi nužnost etnološkog sagledavanja trajanja i mijena kulturnih pojava u vremenu. U prilogu *Novinska predaja - narodna predaja* Oscar Moser (Graz) prikazuje etnološko istraživanje novina, te piše o novini kao historijskom dokumentu. Najznačajnija područja istraživanja novinskih tekstova su: društveni život prošlih stoljeća, društveni problemi neposredne suvremenosti, te popularne predaje i druge usmene tradicije. Donosi nekoliko zanimljivih primjera "novinskih predaja" iz austrijskog tiska od sredine šezdesetih godina do danas.

U zborniku su objavljeni i referati Karla Ilga (Innsbruck) (*Etnologija sadašnjosti od Wilhelma Heinricha Riehla*), Vere Mayer (Beč) (*O problematici čehoslovačke etnologije sadašnjosti*) Hansa Trümpya (Basel) (*Knjige o pravilima ponašanja kao etnološki izvori*), Wolfgang Komzaka (Aschau) (*Scoska gradnja i stanovanje u suvremenim promjenama*), Andreasa Bimmera (Marburg) (*Istraživanje obitelji i etnologija sadašnjosti*), Herberta Schempfa (Korntal) (*Aspekti pravne etnologije sadašnjosti*), Franza Grieshofera (Beč) (*O istraživanju običaja u sadašnjosti*) i Olafa Bockhorna (Beč) (*Vrtići u predgrađu Beča*). Potencijalnim istraživačima pojave vrtova s povrćem u jugoslavenskim urbanim prostorima koristit će

anketni list bečkih istraživača, ovdje donesen u cijelosti. Objavljen je i rad Helmuta Eberharta (Graz) (*Planinski seljaci u Steiermarku - rad i slobodno vrijeme*), kao i prilog Elizabeth Katsching-Fasch (Graz) (*Stanovanje na području grada. Izvještaj o projektu o kulturi stanovanja i načinu stanovanja u tri stambena naselja Graza*).

Razmišljanja Martina Scharfea prilikom uvoda u zaključnu diskusiju objavljena su na kraju zbornika pod naslovom "*Problemi etnologije sadašnjosti*" - *Natuknice za predstojeću kongresnu bilancu*. Kritički se osvrćući na referate kao cjelinu, autor razmatra najznačajnije nedostatke ovdje prezentiranog etnološkog istraživanja sadašnjosti. Prema Scharfeu, autori u pravilu strahuju od doticaja sa sociologijom, što dovodi do precjenjivanja specifičnih etnoloških tradicija, a potcjenjivanja interdisciplinarnih pokušaja rješavanja problema. Nakon razdoblja u kome se sociolozi nisu osvrtni na etnološke rezultate, nema razloga strahu od njihova otkrivanja u upotrebe naših spoznaja, smatra Scharfe. Pledirajući za kreativnu suradnju etnologa i sociologa upozorava na danas "prirodnu" povezanost etnologa i historičara. Do te je povezanosti također došlo obostranim svjesnim uvažavanjem. U ovim su radovima usamljeni pokušaji da se sadašnjost odredi unutar historijskog procesa. Gotovo ni jedan autor (osim M. Scharfea) nije pokušao principijelno razjasniti odnos prošlosti i sadašnjosti iz etnološke perspektive.

Valjalo bi se, nastavlja Scharfe, nakon čitanja referata zapitati i o kriterijima eventualne hijerarhije problema kojima bi se trebali posvetiti etnolozi zainteresirani za sadašnjost. Također, u ovim je tekstovima samo uzgred spomenut problem odnosa teorije i prakse, tj. praktičnog angažmana etnologa. Etnolozi koji istražuju svoju suvremenost morali bi ga biti svjesniji.

Napokon, Scharfe zamjećuje terminološku zbrku izazvanu prihvaćanjem najraznolikijih poticaja iz sociologije, kulturne antropologije, etnologije i psihoanalize, koja bitno otežava međusobno razumijevanje etnologa u razgovoru o suvremenim kulturnim pojavama.

Na temelju navedene literature refe-

renata priređivači zbornika nisu pokušali sistematizirati parcijalnu bibliografiju etnoloških istraživanja kulturnih pojava u drugoj polovici 20. stoljeća. Ipak, opsežni bibliografski podaci navedeni kao bilješke uz sve članke, posebna su vrijednost ovog zbornika.

MAJA POVRZANOVIĆ

JEANS, Beiträge zu Mode und Jugendkultur, Redaktion: Martin Scharfe, Tübinger Vereinigung für Volkskunde E.V., Tübingen 1985, 197 str.

Publikacija *Jeans, prilozii o modi i kulturi mladih* svjedoči o zanimanju suvremenih njemačkih etnologa za današnjicu i nove tradicije, za odijevanje i modu, za kulturu i potkulture mladih, za kapitalizam i njegove kulturne izraze i posljedice. Razmatrajući različite aspekte te slojevite suvremene kulturne pojave autori priloga potvrdili su stav pisca predgovora, Hermanna Bausingera, da je trajanje u promjeni latentna misao vodilja etnologije. Kovitlac površinskih promjena kulturnih pojava doveo je do pisanja o trajnim strukturama, o relativnom trajanju novih pojava i o nastajanjima novih tradicija. Predmet etnologije danas su pojave u kojima se dijalektički sjedinjuju trajanje i promjena. Jedna je od takvih pojava i *jeans*. Kod *jeans* hlača kroy i vrsta materijala su trajni, no pojavljuje se mnogo varijacija kroja, dodataka i ukrasa, a uz to i niz drugih *jeans* proizvoda - od cipela do kupaćih kostima! *Jeans* je tradicija, ali njegove su mnogobrojne varijacije moda.

Autori i priređivači knjige nastojali su objasniti kako složena pojava *jeansa* funkcionira u suvremenom njemačkom i uopće zapadnom, dakle kapitalističkom društvu. To je njihov pristup i rezultate uvelike približilo sociološkima. Iscrpe bibliografije i bibliografski podaci u radovima također ukazuju na svestranu upotrebu sociološke literature, napose rezultata socioloških istraživanja omladine kojih je u SR Njemačkoj relativno mnogo. Zato ovu knjigu valja shvatiti kao kulturološki dokument o pojavi čija složenost zahtijeva interdisciplinarnu interpretaciju. Ako se autori